

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากความจริงที่ก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้ประชากรโลกมีอายุขัยเฉลี่ยยาวนานขึ้น โดยอายุขัยเฉลี่ยของเพศหญิงเพิ่มมากกว่าอายุขัยเฉลี่ยของเพศชาย โดยคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2543-2548 อายุขัยเฉลี่ยของเพศชายและเพศหญิงประมาณ 68.15 และ 72.39 ปี ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2548-2553 อายุขัยเฉลี่ยของเพศชายและเพศหญิงเพิ่มขึ้นประมาณ 68.83 และ 73.00 ปี ตามลำดับ (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2545) ทำให้จำนวนของสตรีวัยหมดประจำเดือนเพิ่มมากขึ้น คาดว่าในปี พ.ศ. 2568 จะมีประชากรกลุ่มนี้ถึง 1,100 ล้านคน (องค์การอนามัยโลก, 2537) และสำหรับประเทศไทยคาดว่าจะมีในปี พ.ศ. 2548 มีประชากรกลุ่มนี้ถึงประมาณ 8.5 ล้านคน และคาดว่าในปี พ.ศ. 2553 มีประชากรกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นถึงประมาณ 9.9 ล้านคน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ทำให้สัดส่วนของสตรีวัยหมดประจำเดือนเพิ่มมากขึ้นโดยคาดว่าจะในระหว่างปี พ.ศ. 2548-2553 สัดส่วนของประชากรสตรีวัยหมดประจำเดือนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12.99 ของประชากรทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2548 เป็นร้อยละ 14.57 ของประชากรทั้งประเทศในปี พ.ศ. 2553

ดังนั้นจึงทำให้สตรีต้องใช้ชีวิตในช่วงหลังวัยหมดประจำเดือนนานมากขึ้นประมาณกว่า 20 ปี หรือ ประมาณหนึ่งในสามของช่วงชีวิต ดังนั้นผู้รับบริการด้านสุขภาพส่วนใหญ่เป็นสตรีที่เข้าสู่วัยหมดประจำเดือนซึ่งเริ่มตั้งแต่อายุประมาณ 40 ปี โดยพบว่าการเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น ได้แก่ เกิดอาการปวดศีรษะ เหนื่อยง่ายอ่อนเพลีย หลงลืม ปวดหลังปวดเอว ปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อตามข้อ เบื่อและไม่สนใจการมีเพศสัมพันธ์ กลั้นปัสสาวะไม่อยู่ เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงระยะยาวได้แก่การเปลี่ยนแปลงของกระดูกทำให้เกิดโรคกระดูกพรุน การเปลี่ยนแปลงในระบบหัวใจและหลอดเลือดทำให้เกิดโรคหลอดเลือดแข็งตัว และโรคกล้ามเนื้อหัวใจตาย (พรรณราย สมิตสุวรรณ, 2539)

ประชากรสตรีวัยหมดประจำเดือนเป็นกลุ่มสตรีที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ เนื่องจากเป็นวัยที่มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมีหลายบทบาท โดยมีบทบาทหน้าที่สำคัญต่อครอบครัวและสังคม ในกลุ่มของประชากรสตรีจะเห็นได้ว่า กลุ่มสตรีเป็นกลุ่มที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากครุฑถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนอันเป็นอนาคตของชาติ ครุฑมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน เสริมสร้างความรู้ ทักษะและนิสัยที่ดีงามแก่ศิษย์ ต้องปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศ ดังนั้นผู้ที่มียุทธศาสตร์ที่เป็นครูสามารถปรับตัวต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงได้ ก็จะส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของตนเองและส่งผลดีต่อคุณภาพการพัฒนาเยาวชนของชาติและสังคมอีกด้วย (จรรยา คำแสน, 2544) และเนื่องจากสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและโครงสร้างของครอบครัวซึ่งเป็นครอบครัวเดี่ยวเพิ่มขึ้น ดังนั้นการที่ครุฑสตรีวัยดังกล่าวมีการตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและสามารถดูแลตนเองให้ผ่านพ้นวิกฤตนี้ได้ โดยการเข้ารับบริการทางสุขภาพในคลินิกเฉพาะที่จัดขึ้น สำหรับการให้การดูแลสุขภาพที่เกี่ยวเนื่องจากการหมดประจำเดือนนั้น เป็นสิ่งที่ช่วยให้สตรีวัยนี้สามารถปรับตัวต่อสภาวะที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้

จากการค้นคว้าพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้ารับบริการทางการแพทย์มีความสัมพันธ์กับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน การถือครองกรรมสิทธิ์ประกันสุขภาพและประกันชีวิต สวัสดิการ การเบิกค่ารักษาพยาบาล การเป็นสมาชิกบัตรสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข และการตรวจสุขภาพประจำปีของผู้เข้ารับบริการ (ประสิทธิ์ จันทกลาง, 2540) เมื่อกระทรวงสาธารณสุขได้มีการจัดตั้งคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือนในโรงพยาบาลที่มีความพร้อมทั่วประเทศ ซึ่งในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือนจะมีทั้งการให้คำปรึกษา การตรวจป้องกันและการรักษาโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาทัศนคติและปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือนของครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมอาชีวศึกษาโดยกำหนดพื้นที่ที่จะศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของครูเกี่ยวกับการเข้ารับบริการหรือไม่เข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการหรือไม่เข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ครูสตรีที่อายุตั้งแต่ 40-59 ปีในสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษาและกรมอาชีวศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก

2. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจทัศนคติของครูสตรีวัยหมดประจำเดือนต่อการเข้ารับบริการหรือไม่เข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก และศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือนของครูสตรีในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งปัจจัยได้แบ่งออกเป็น ปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยด้านการเจริญพันธุ์ ปัจจัยด้านความไม่สุขสบาย และปัจจัยด้านความรู้ ทัศนคติและการปฏิบัติตัวเพื่อดูแลสุขภาพตนเอง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่าปัจจัยใดบ้าง ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือนของครูสตรีวัยหมดประจำเดือน
2. เป็นแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมและปรับปรุงประสิทธิภาพของการให้บริการที่ดีขึ้น เพื่อให้ครูสตรีวัยหมดประจำเดือนได้เข้ารับบริการในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือนเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนแนวทางที่จะส่งเสริมและปรับปรุงการบริการไปสู่สตรีกลุ่มอื่นๆ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

สตรีวัยหมดประจำเดือน (Menopausal women) หมายถึง สตรีที่อยู่ในวัยเสื่อมของระบบสืบพันธุ์ที่อายุ 40-59 ปี ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

- ระยะก่อนหมดประจำเดือน (Premenopause) ระยะที่สตรีที่ยังคงมีประจำเดือนสม่ำเสมอ
- ระยะใกล้หมดประจำเดือน (Perimenopause) ระยะที่สตรีที่ประจำเดือนเริ่มมาไม่ปกติ ขาดหายน้อยกว่า 1 ปี
- ระยะหลังหมดประจำเดือน (Postmenopause) ระยะที่สตรีที่ประจำเดือนขาดหายนานเกินกว่า 1 ปี โดยธรรมชาติ

กลุ่มอาการของการหมดประจำเดือน (Menopausal syndrome) หมายถึงกลุ่มอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสตรีวันก่อนหมดประจำเดือน หมดประจำเดือน และหลังหมดประจำเดือน จำแนกเป็นอาการต่าง ๆ ดังนี้

- อาการทางระบบประสาทอัตโนมัติ (Vasomotor symptoms) ได้แก่ อาการปวดศีรษะ เหงื่อง่าย อ่อนเพลีย เป็นตะคริวบ่อย ๆ
- อาการทางจิตประสาท (Psychological symptoms) ได้แก่ อาการซึมเศร้า หงุดหงิด หลงลืม
- อาการทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ได้แก่ ปวดหลังปวดเอว ปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อ ตามข้อ
- อาการทางระบบอวัยวะสืบพันธุ์ (Genital symptoms) ได้แก่ รู้สึกเจ็บเวลามีเพศสัมพันธ์ เบื่อ และไม่สนใจการมีเพศสัมพันธ์
- อาการทางระบบทางเดินปัสสาวะ (Urinary symptoms) ได้แก่ กลั้นปัสสาวะไม่อยู่ ไอ หรือจามมีปัสสาวะเล็ด

ความรู้เกี่ยวกับภาวะการหมดประจำเดือน หมายถึง ความรู้ของสตรีวัยหมดประจำเดือนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยา

ทัศนคติเกี่ยวกับภาวะการหมดประจำเดือน หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อของสตรีวัยหมดประจำเดือนเกี่ยวกับการหมดประจำเดือน การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การมีเพศสัมพันธ์ และการเข้ารับการรักษาในคลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือน

พฤติกรรมดูแลสุขภาพสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นเนื่องจากภาวะการหมดประจำเดือน ได้แก่ การรับประทานอาหารที่มีแคลเซียมสูง, การรับประทานอาหารที่มีกากใยสูง , การงดการดื่มกาแฟ , การไม่สูบบุหรี่ , การออกกำลังกาย การมีเพศสัมพันธ์ และการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ในวัยเสื่อมของระบบสืบพันธุ์

คลินิกสตรีวัยหมดประจำเดือน หมายถึง ศูนย์ให้บริการให้คำแนะนำ คำปรึกษา และการรักษาเกี่ยวกับสตรีวัยหมดประจำเดือนโดยแพทย์ ซึ่งตั้งอยู่ในโรงพยาบาล

ดัชนีมวลกาย หมายถึง ค่าวัดที่ใช้ในการประเมินภาวะโภชนาการในประชากรวัยผู้ใหญ่ โดยคำนวณได้จาก น้ำหนักเป็นกิโลกรัมหารด้วยกำลังสองของส่วนสูงเป็นเมตร องค์การอนามัยโลกได้กำหนดเกณฑ์ของค่าดัชนีมวลกายของเพศหญิง ดังนี้ (WHO ,1995)

ถ้าดัชนีมวลกายน้อยกว่า 20 ก.ก./ม² ซึ่งเป็นค่าต่ำกว่าเกณฑ์ แสดงว่ามีภาวะโภชนาการต่ำ

ถ้าดัชนีมวลกายอยู่ระหว่าง 20-25 ก.ก./ม² ซึ่งเป็นค่าปกติ แสดงว่ามีภาวะโภชนาการปกติ

ถ้าดัชนีมวลกายมากกว่า 25 ก.ก./ม² ซึ่งเป็นเกินเกณฑ์ แสดงว่ามีภาวะโภชนาการเกิน